

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN!

A Fővárosi Ítéltábla a dr. Jarovinszkij Igor ügyvéd által képviselt felperesnek a dr. Kiss M. Tibor ügyvéd által képviselt alperes ellen számadás helyességének megállapítása iránti perében a Fővárosi Bíróság 2006. november 7-én kelt 30.G.40.749/2003/38. számú ítélete ellen a felperes által 41. sorszám alatt benyújtott fellebbezés folytán meghozta a következő

í t é l e t e t:

A Fővárosi Ítéltábla az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyja.

Kötelezi a felperest, hogy 15 napon belül fizessen meg az alperesnek 2.000.000 (Kettőmillió) forint másodfokú perköltséget.

Az ítélet ellen fellebbezésnek nincs helye.

I n d o k o l á s

A felperes és a jogelőd társaságok 1994-ben megvásárolták a ... Rt. részvényeinek 57 %-át, melyre privatizációs eljárás keretében került sor, s az ÁVÜ-vel 1994. augusztus 8-án megkötött szerződés alapján a ... részvények és 100 millió forint névértékű kötvény tulajdonosaivá váltak. A privatizációs vételárat nagyobb részt E-hitelből fedezték az ...bank Rt.-vel 1994. augusztus 18-án külön-külön, de azonos tartalommal összesen 1.536.570.000 forint értékben megkötött kölcsönszerződések alapján. Az egyes E-hitel szerződésekben a felperes és jogelődei egymás

teljesítéséért készfizető kezességet vállaltak, és óvadéki szerződéseket kötöttek, amelyek alapján a megszerzett ... részvénycsomagot óvadékként átadták a banknak. A bank 1996. október 10-én kelt szerződéssel az alperesre engedményezte a kölcsönszerződésekből a felperes és jogelődeivel szemben fennálló követelését, és átadta az alperesnek a letétben lévő óvadéki részvényeket és kötvényeket. Az alperes az engedményezés napján azonnali hatállyal felmondta a kölcsönszerződéseket, s az óvadéki részvényeket 1996. októberében névértéken, 882.280.000 forintért, a kötvényeket 1996. november 14-én 71.612.645 forintért követelése kielégítése céljából értékesítette, melyre nézve a felperes és jogelődei felé az 1996. november 8-án kelt (F/8 és az 1996. november 20-án kelt F/9) leveleiben foglaltak szerint számolt el, s az elszámolás alapján az alperes követelése 590.146.786 forintra csökkent, ezt a követelését az alperes az ... Rt.-re engedményezte.

Az engedményezési szerződések, a kölcsönszerződés azonnali hatályú felmondása kapcsán a felperes és jogelődei több pert indítottak az alperes és más társaságok ellen, így a Fővárosi Bíróság előtti 25.G.75.930/1999. számú perben kérték a fenti engedményezési szerződés semmisségének, a kölcsönszerződés 1996. október 10-i azonnali hatályú felmondása érvénytelenségének a megállapítását, és másodlagosan kártérítés iránti kérelmet is előterjesztettek.

A felperes és jogelődei az alperessel szemben a jelen ügyben 2003. július 3-án benyújtott keresetükben azt kérték, hogy a bíróság a Ptk. 270. §-ának (1) bekezdésére figyelemmel a Pp. 123. §-ának első mondata alapján állapítsa meg, hogy az alperes F/8 és F/9 szám alatti leveleiben írt elszámolása jogszabálysértő, és állapítsa meg az óvadéki ... részvények és kötvények piaci értéke szerinti helyes elszámolást. Az alperes által értékesített óvadéki ... részvények és kötvények piaci értékének megállapítására szakértő kirendelését indítványozták. Előadták, hogy az alperest a Ptk. 270. §-ának (1) bekezdése értelmében elszámolási kötelezettség terhelte, elszámolása - állításuk szerint - helytelen, mert az óvadéki szerződések 6. pontja értelmében a felek kifejezetten megállapodtak a piaci áron történő értékesítésben, s a részvények piaci értéke az alperes teljes követelésére kellő, vagy azt meghaladó fedezetet nyújtott, így a ... többségi részvénycsomagjának cégcsoporton belüli, névértéken történt eladása jogszabályba ütközött. Ugyanígy jogszabályt sértő a ... kötvények piaci érték alatti értékesítése is, mert egyfelől az alperes az elszámolásban semmiféle magyarázatot nem adott az eladási árra, másfelől a részvények piaci értéke a teljes követelésre fedezetet nyújtott, így a kötvények eladása szükségtelen volt. Előadták továbbá, hogy az óvadék minden adósnak csak a saját kölcsöntartozását biztosította, és az nem vonatkozott a kölcsönös kezességvállalásból adódó esetleges további tartozásokra, ezért a Ptk. 271. §-ának értelmében nem volt arra jogszabályi lehetőség, hogy a ... Kft. tartozását meghaladóan érvényesítse igényét az alperes a társaság által nyújtott óvadékból. Hivatkoztak arra is, hogy az óvadékot nem lehetett volna felhasználni, többek között azért, mert az alperes, mint engedményes, az általa megszerzett le nem járt követelést érvénytelenül, a felmondási idő figyelmen kívül hagyásával, azonnali hatállyal mondta fel.

Az elsőfokú eljárás során a felperesek személyében változás történt, a társaságok átalakulása (beolvadás) folytán a perbeli jogutód a felperes lett (30.G.40.749/2003/18. számú végzés). Időközben a 25.G.75.930/1999. számú perben előterjesztett azon kereseti kérelmet, mely a kölcsönszerződés 1996. október 10-i azonnali hatályú felmondása érvénytelenségének megállapítására irányult, az eljáró bíróságok jogerősen elbírálták (Fővárosi Bíróság 25.G.75.930/1999/88. számú ítélete, Fővárosi Ítéletgyűjtemény 16.Gf.42.195/2003/15-II. számú részítélete), ezért a felperes kérte a jogerős részítélet figyelembevételét, amelynek értelmében a felperes és jogelődei által kötött E-hitel szerződések nem kerültek érvényesen felmondásra, és azok az eredeti lejárati szerinti esedékesek, kérte továbbá, hogy az alperes által jogellenesen felhasznált óvadéki részvények és kötvények piaci értékének megállapításával egyidejűleg a bíróság a helyes elszámolást a felperes által megjelölt mértékű kamatok figyelembevételével állapítsa meg.

Az alperes a kereset elutasítását kérte, elsődlegesen elévülési kifogást terjesztett elő. Hivatkozása szerint az elszámolásból eredő kötelezettségének 1996. november 20-án eleget tett, így a felpereseknek az elszámolásból - annak esetleges helytelenségéből - eredő, s a számadás helyességének megállapítására vonatkozó igénye ekkor vált esedékessé, és a Pp. 324. §-ának (1) bekezdésében foglaltak alapján ezen időponttól számított öt év alatt érvényesíthettek igényt a nem megfelelő elszámolás miatt az alperessel szemben. Ez a határidő 2001. november 20-án eltelt, melyből következően az elévült követelést bírósági úton érvényesíteni nem lehet. Érdemi védekezésnek előadta, hogy a számadás helyességének megállapítása iránti perben kizárólag azt teheti a felperes kereseti kérelme tárgyává, hogy az óvadéki részvények értékesítéséből befolyt vételárral az alperes helyesen számolt-e el, s az értékesítésből befolyt teljes összeget rendelkezésre bocsátotta-e. Az alperes hivatkozott arra, hogy a felperes, és jogelődei a Fővárosi Bíróság előtt 4.G.40.104/2002. számú perben kifogásukat az ... Rt. által indított perben előterjesztették, amely szerint az alperes nem megfelelően számolt el az óvadéki részvényekből befolyt vételárral, mert nem piaci értéken értékesítette az óvadéki részvényeket és kötvényeket. A jelen számadás helyességének megállapítása iránti perben ugyanazon követelés került előterjesztésre, mint amelyet az ...-perben, mint beszámítási kifogást előterjesztettek. Egyrészt ugyanazt az igényt nem lehet két külön eljárásban is érvényesíteni, másrészt ugyanazt az igényt nem lehet két különböző személlyel szemben érvényesíteni, erre tekintettel az alperes a Pp. 157. §-ának a) pontja alapján a per megszüntetését kérte, figyelemmel a Pp. 130. § (1) bekezdésének d) pontjában foglaltakra. A számadás helyességének megállapítása iránti per alapvető feltétele, hogy a felperes előterjessze az általa helyesnek tartott számadást, amelynek a felperes nem tett eleget. A bírósági gyakorlat szerint nincs helye megállapításra irányuló kérelem előterjesztésének abban az esetben, ha a felperes olyan tényt kíván megállapíttatni, amely egy másik, marasztalásra irányuló per szempontjából fontos a számára, ezért a jelen perben a felperes sem terjesztheti elő a részvények névértéke és piaci értéke közötti különbözetre alapozott, látszólagosan megállapításra, valójában

marasztalásra irányuló kereseti kérelmét. Hangsúlyozta azt is, hogy a ... részvényeket piaci értéken értékesítette, ezt támasztják alá az alperesnek a ... Rt.-vel megkötött bizományi szerződése.

Az elsőfokú bíróság elrendelte a szakértői bizonyítást; a ... részvények és kötvények elszámoláskori piaci értékének megállapítására igazságügyi könyvszakértőt rendelt ki. Dr. ... igazságügyi szakértő 2005. augusztus 16-án kelt szakvéleményében arra a következtetésre jutott, hogy a részvények esetében az elszámolás névértéken történt, míg a kötvényszámolás során az értékesítés a névérték 71,61 %-án került beszámításra. Annak megállapítása, hogy ezek az elszámolások a forgalmi értéknek mennyiben feleltek meg, az adatok hiányossága miatt nem lehetséges.

Az elsőfokú eljárásban mind a felperes, mind az alperes magánszakértői véleményt csatolt, így a felperes ... által készített „Jelentés” elnevezésű forgalmi értékbecslést a ... részvényekre nézve, az alperes pedig a ... Zrt. által készített magánszakértői véleményeket.

Az elsőfokú bíróság 2006. november 7-én kelt ítéletével a keresetet elutasította, és kötelezte a felperest, hogy 15 napon belül fizessen meg az alperesnek 8 millió forint perköltséget. A felperes álláspontját a tekintetben osztotta, hogy a Pp. 123. §-a szerinti megállapítási perben az alperes elévülésre nem hivatkozhat, mivel a Polgári perrendtartás ebben az esetben az elévülésről nem rendelkezik. A perben kirendelt igazságügyi könyvszakértő által előterjesztett szakvéleményt ítélezése alapjául elfogadta, az abban foglalt megállapítások alapján a felperes keresetét nem találta megalapozottnak, és megítélése szerint a perben beszerzett szakvélemény alaposágát nem befolyásolta a felperes által csatolt magánszakvélemény.

Az ítélet ellen a felperes terjesztett elő fellebbezést, amelyben a Pp. 252. §-ának (2) és (3) bekezdésére hivatkozással annak hatályon kívül helyezését, és az elsőfokú bíróság utasítását kérte a per újabb tárgyalására és újabb határozat hozatalára. Álláspontja szerint az ítélet megalapozatlan és jogszabálysértő. Sérelmezte, hogy az elsőfokú bíróság nem tulajdonított jelentőséget annak, hogy a perbeli E-hitel szerződések a Fővárosi Ítélet tábla 16.Gf.42.195/2003/15-II. számú részítéletéből következően nem kerültek érvényesen felmondásra, hiszen nem találta jogszabálysértőnek azt az alperesi elszámolást, melynek kiindulópontja az E-hitel szerződések felmondása volt. Az elsőfokú bíróság figyelmen kívül hagyta továbbá, hogy a ... Kft. által nyújtott óvadékot az alperes nem a biztosított követelés kielégítésére használta fel, óvadékot azonban csak egy meghatározott kötelezettség biztosítására lehet nyújtani, s a jogosult önhatalmúlag nem terjesztheti ki olyan szerződésekre, melyekre az nem vonatkozik, és erre nézve az elsőfokú ítélet nem tartalmaz indokolást. A fellebbezésben részletezett álláspont szerint az elsőfokú bíróság által kirendelt igazságügyi szakértő által elkészített szakvélemény számtalan szakmai és logikai hibában, hiányosságban szenved, melyek alkalmatlanná teszik arra, hogy a bíróság ítéletének alapjául szolgáljon. Kifogásolta továbbá, hogy a szakértői bizonyítás során az elsőfokú bíróság megsértette a Pp. 182. §-ának (2) és (3) bekezdésében írtakat, mert a felperes kérelme ellenére a szakértőt nem idézte meg a tárgyalásra, nem biztosított lehetőséget a számára,

hogy kérdéseit feltegye, ugyanakkor a magánszakértői véleménnyel kapcsolatban az elsőfokú bíróság az indokolási kötelezettségének csak formálisan tett eleget, holott a rendelkezésre álló valamennyi bizonyíték alapján kellett volna a piaci ár vonatkozásában határozatot hoznia, s mindezt megindokolnia.

Az alperes fellebbezési ellenkérelme az elsőfokú bíróság ítéletének a helybenhagyására irányult.

A fellebbezés a következőkre tekintettel nem megalapozott.

A keresetet elutasító határozat érdemben helytálló, az elsőfokú bíróság álláspontját a Fővárosi Ítéltábla nem osztotta az előterjesztett megállapítási kérelmek jelen perben való érvényesíthetősége kérdésében. A felek közötti jelen perbeli jogvitára nézve a Pp. 123. §-ának rendelkezéseiből kell kiindulni.

A Pp. 123. §-a szerint, ha a kereseti kérelem számadási kötelezettség megállapítására irányul, a felperes ezzel együtt kérheti az általa előterjesztett számadás helyességének megállapítását is. Megállapításra irányuló egyéb kereseti kérelemnek csak akkor van helye, ha a kért megállapítás a felperes jogainak az alperessel szemben való megóvása végett szükséges, és a felperes a jogviszony természeténél fogva vagy a kötelezettség lejártának hiányában, vagy valamely más okból teljesítést nem követelhet.

Az idézett rendelkezések értelmében a megállapítási kereset indításának két sajátos feltétele van; a jogvédelem szükségessége és a teljesítés követelésének a kizártsága, e két feltétel együttes természetű, azaz mindkettőnek fenn kell állnia a megállapítási kereset előterjesztésekor. E feltételek vizsgálatára nincs szükség a Pp. 123. §-ának első mondatában írt számadási kötelezettség megállapítása iránti keresetnél, amelyben a felperes egyidejűleg az általa előterjesztett számadás helyességének megállapítását is kérheti.

A Fővárosi Ítéltábla álláspontja szerint a felperes kereseti igénye az adott tényállás mellett számadási perben nem érvényesíthető, és nem állnak fenn a megállapításra irányuló egyéb kereseti kérelem előterjesztésének a törvényben meghatározott feltételei sem.

A jelen esetben a felperes és jogelődei által kötött 1994. augusztus 18-i kölcsönszerződések, mint alapjogügylet, egy biztosítékát képezték az ugyanaznap kelt óvadéki szerződések.

A Ptk. 270-271. §-aiban szabályozott óvadék dologi jogi biztosíték, amely fedezeti alapot jelent a jogosult számára anyagi követeléseinek kielégítéséhez, ha a kötelezett nem, vagy nem szerződésszerűen teljesít. Előnye a közvetlen kielégítési lehetőség, amely azt jelenti, hogy a jogosult saját belátása szerint rendelkezik az óvadékkal, szabadon döntve arról, hogy miként elégíti ki a követelését a biztosítékból,

amelynek tárgya pénz, takarékbetétkönyv, vagy értékpapír lehet, ha egyéb tárgyról van szó, zálognak minősül.

Az értékpapírokkal biztosított perbeli alapjogügyletekből eredő követelés jogosultja az engedményezés folytán az alperes lett. A Ptk. 270-271. §-ai és az óvadéki szerződések alapján, a szerződés 6. pontjában írt módon az alperest elszámolási kötelezettség terhelte a kölcsönszerződések azonnali hatályú felmondása folytán értékesített részvények és kötvények vonatkozásában, melyekről az F/8 és F/9 sorszám alatt csatolt levelekben foglaltak szerinti elszámolást készítette el. A felperes és jogelődei azonban nem csak az értékpapírokkal való elszámolás helyességét vitatták, hanem - többek között - a kölcsönszerződések alperes részéről történt azonnali hatályú felmondását, ezért a felmondás érvénytelenségének megállapítása iránt külön pert indítottak, és időközben e perben az egyes vitás kérdésekben a következő jogerős döntést hozták az eljáró bíróságok.

A Fővárosi Bíróság 2003. szeptember 30-án kijavított és 2002. október 9-én meghozott 25.G.75.930/1999/88. számú ítéletével megállapította, hogy a kölcsönszerződések felmondása érvénytelen, ezt meghaladóan a keresetet - beleértve az engedményezési szerződések semmisségének megállapítása és kártérítés iránti keresetet is - elutasította. Fellebbezés folytán ezt az ítéletet a Fővárosi Ítéltábla felülbírált, és 2004. október 22-én kelt 16.Gf.42.195/2003/15-II. számú részítéletében az elsőfokú bíróság ítéletét a kártérítés megfizetése iránti - másodlagos -, a kereseti kérelmet elutasító, valamint a perköltségre vonatkozó részében hatályon kívül helyezte, és ebben a körben az elsőfokú bíróságot újabb eljárásra és újabb határozat hozatalára utasította, és egyéb, a részvénykönyvi bejegyzésre kötelezése iránti keresetre nézve a pert megszüntette, és ebben a körben az elsőfokú bíróság ítéletét hatályon kívül helyezte, egyebekben az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta.

A részítélet indokolása szerint a kölcsönszerződések felmondásának érvénytelensége kérdésében az elsőfokú bíróság helytálló álláspontra helyezkedett, amikor úgy ítélte meg, hogy a kölcsönszerződések 17. pontjának helyes értelmezése szerint a felek a szerződési szabadság körében valamennyi felperesi szerződésszegés esetére hat hónapos felmondási időt kötöttek ki, kizárva ezzel az azonnali hatályú felmondás lehetőségét. E szerződéses kikötést az alperes megsértette, amikor 1996. október 10-én azonnali hatállyal felmondta a kölcsönszerződéseket, felmondása ezért érvénytelen. Az érvénytelenség jogkövetkezménye (Ptk. 237. § (1) és (2) bekezdése, Ptk. 199. §) a felek viszonyának rendezésével vonható le. Ez a feltételek fennállása esetén az eredeti állapot helyreállításával történhet meg, abban az esetben pedig, ha az eredeti állapot nem állítható helyre, ha a változások meg nem történtté tételére nincs mód, a felek között elszámolásnak van helye, s az elszámolás körében kártérítési igény is előterjeszthető. Az adott ügyben bekövetkezett változások visszafordíthatatlanok, az eredeti állapot nem állítható helyre, ezért a Fővárosi Ítéltábla álláspontja szerint helytálló e körben is a Fővárosi Bíróság elutasító határozata.

A jelen ügyben a fellebbezési tárgyaláson tett nyilatkozat szerint a felperesnek az 1994. augusztus 18-án kelt kölcsönszerződések felmondása érvénytelenségéből eredően kártérítési és elszámolás igénye van az alperessel szemben a fent hivatkozott, jogerősen le nem zárult perben. Álláspontja szerint az azonos tényállás ellenére a felperes által előterjesztett kereseti jogcímek különbözősége folytán a két per között nincs összefüggés.

A Fővárosi Ítéltábla álláspontja szerint jelen ügyet megelőzően indult ügyben meghozott jogerős határozat értelmében az óvadékkal kapcsolatos kölcsönszerződések felmondására alapított, az óvadékba helyezett részvényekkel, kötvényekkel való, 1996. október, november hónapban kelt alperesi elszámolás külön per tárgyát nem képezheti, az előterjesztett kérelmek számadási perben nem érvényesíthetők, mivel az adott ügyben az alapjogviszonytól független elszámolásra nincs lehetőség.

Az óvadék járulékos jellegű dologi biztosíték, sorsa általában annak a jogviszonynak a sorsától függ, amelyből eredő kötelezettségek biztosítására szolgál, és az 1996. október 10-i érvénytelen felmondás jogkövetkezményei mind a kölcsönszerződésekre, mind az óvadéki szerződésekre nézve együttesen vonhatók le, és a felek jogviszonyában bekövetkezett változások visszafordíthatatlansága miatt elszámolásnak van helye, mégpedig egy elszámolásnak és egy jogcímen, a tényleges helyzetnek megfelelően. Az érvénytelen felmondás következtében az alperest az elszámolás az alapjogügyletre és az azt biztosító mellékkötelezettségre nézve együttesen, az érvénytelen felmondás következményeként terheli, ezáltal vele szemben, az adott tényállásra figyelemmel, marasztalási és nem számadási igény terjeszthető elő. Az alapjogviszony és az azt biztosító járulékos mellékkötelezettség összefüggése fejeződött ki a felperes kiegészített kereseti kérelmében is, amely szerint a felperes az óvadék helyes elszámolásának megállapítását - az 1996. október 10-i érvénytelen felmondásra tekintettel -, és az ismertetett jogerős részítélet figyelembevételével kérte.

A fentiekén túlmenően a felperes kereseti kérelme nem felel meg a Pp. 123. §-ának első mondatában írt rendelkezésnek sem. A jogszabály egyértelműen írja elő, hogy a felperes az általa előterjesztett számadás helyességének a megállapítását kérheti. A felperes ezzel szemben nem terjesztett elő elszámolást, ilyenek az általa becsatolt magánszakértői vélemény nem tekinthető. Ez a vélemény a kötvényekre nézve nem tartalmaz megállapításokat, s a felperesnek a ... Kft. által nyújtott, óvadékkal kapcsolatos elszámolási kifogás sem tárgya a hivatkozott szakvéleménynek.

A Fővárosi Ítéltábla megítélése szerint a perbeli esetben a megállapításra irányuló egyéb kereseti kérelem előterjesztésének a törvényben meghatározott feltételei is hiányoznak.

A megállapításra irányuló egyéb kereseti kérelem (Pp. 123. §-ának második mondata) alapja azok a jogi tények, amelyekből a felperes a tény, jog, jogviszony

létezését, vagy nem létezését származtatja és annak tisztázására irányul, hogy a felek között fennáll-e vitatott tény, jog, jogviszony. A megállapítási kereset indításának két sajátos feltétele van; a jogvédelem szükségessége és a teljesítés követelésének kizártsága. E két feltétel együttes természetű, azaz mindkettőnek fenn kell állnia a megállapítási kereset indításakor.

A felperes annak megállapítását is kérte, hogy az alperes F/8 és F/9 szám alatti leveleiben írt elszámolása jogszabálysértő. Az adott tényállás mellett egyértelműen megállapítható, hogy nem állnak fenn e kérelem tekintetében a megállapításra irányuló egyéb kereseti kérelem konjunktív feltételei, mivel a felperes nincs elzárva attól, hogy ténylegesen az 1994. augusztus 18-án kelt kölcsönszerződés érvénytelen felmondásából eredő igényeit érvényesítse, ennek következményei marasztalási perben vonhatók le.

Tekintettel arra, hogy hiányoznak a Pp. 123. §-a szerinti megállapítási kereset előterjesztésének a törvényben meghatározott feltételei, ezért a Fővárosi Ítéltábla az elsőfokú bíróság keresetet elutasító ítéletét az indokolás fenti módosításával és kiegészítésével a Pp. 253. §-ának (2) bekezdése alapján helybenhagyta.

A fellebbezés nem vezetett eredményre, ezért a felperes a Pp. 78. §-ának (1) bekezdése alapján köteles az alperes másodfokú, s általános forgalmi adót tartalmazó perköltségének a megfizetésére, amelyet a másodfokú bíróság a keresetindítás időpontjára figyelemmel a 8/2002. (III. 30.) IM rendelet 2. §-a alapján állapított meg.

Budapest, 2007. május 23.

. Bánki Horváth Mária s. k.,

a tanács elnöke

. Rédei Anna s. k.,
előadó bíró

Levek Istvánné dr. s. k.,
bíró